

בעיקר המחלוקת ר"ט ור"ע. וכאן כב, ב בדברי רבא דלכו"ע לא בעי ידיעה וכו'. והנה, בגמ' בשבת (עא, ב) אי' דיש מ"ד דאשם לא בעי ידיעה בתחילה, ופירש"י דזהו המחלוקת כאן בין ר"ט ור"ע, ור"ט דס"ל דיכול להתנות ס"ל דאשם לא בעי ידיעה בתחילה ולכן יכול להביא אשמו מספק אפי' אם עדיין אינו יודע, ול"ד לחטאת. אבל ר"ע פליג מה"ט דליכא ידיעה בתחילה, ואשם בעי ידיעה בתחילה.

ובתוס' שם תמהו דלא יתכן דהרי ר"ע מפורש דמודה לר"ט במעילה מועטת, ובע"כ ר"ע מודה לדינא דיכול לעשות כן אם רוצה ורק במעילה מרובה אינו כדאי, ובע"כ לכו"ע אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחילה, וכן מפורש בגמ' ע"ב בדברי רבא דלכו"ע לא בעי ידיעה בתחילה.

וכתבו התוס' א"כ צריכים להבין מה הנידון כאן בין ר"ט ור"ע, ואם ר"ע מודה במעילה מועטת מהיכ"ת ר"ט אומר לו עצה כזו במעילה מרובה דאינו כדאי לו.

וכתבו דר"ט באמת ס"ל דא"א לו ליפטר באשם תלוי להגן עליו אם אינו מביא מעילתו, ורק בזה יש לו כפרה ולכן אין לו ברירה וחייב להביא מעילתו וממילא מאחר דבין כך מביאו כדאי לו להתנות וכו' ולהרוויח להביא עוד פעם אשם מעילות כשנודע לו, ור"ע פליג דאינו חייב להביא מעילתו עם האשם תלוי, ויש כפרה באשם תלוי לבד.

והנה, זה מפורש במשנה דאם רוצה להתנות א"א להביא קרבן בלבד וחייב להביא מעילתו, ותוס' ביארו שם דה"ט דאם הביא אשמו ולא מעילתו אינו יוצא כמבואר בב"ק (קיא, א) הביא אשמו עד שלא הביא מעילתו לא יצא.

והקשה הג"ר זלמן סנדר כאן דהתייג מעילתו, אבל למה אמר ר"ט כאן במשנה שמביא גם חומשו הלא החומש אינו מעכב הקרבן ויביא חומשו רק כשנודע לו.

ורק באמת לא מצינו לשון זה אלא בר"ט, אבל בר"ע אינו מפורש דמביא חומשו, ולתוס' שם י"ל דלר"ט חייב להביא מעילתו דבלא"ה אין לו כפרה ואפשר ה"ה חומשו, אבל ר"ע פליג ורק אם רוצה להביא קרבנו חייב ואה"נ לר"ע אפשר אינו חייב להביא חומשו.

גמ'. ואם ספק מאי קאמר וכו'. וביאר רבא דאה"נ אינו אומר דאם יש לו ספק וכו' אלא אם עומד בספיקו יהיה אשם תלוי. ולמעשה יוצא דודאי לר"ט מתנה ורק אינו אומר לשון זה של ספק, אלא לשון אחר. אבל הגרי"ז במנחות (ה, ב) דקדק מדברי הרמ' בפיה"מ דלמסקנת הגמ' אינו מתנה כלל וממילא הוי הקרבת האשם בתורת ודאי או בתורת ספק. ונתקשה דבדרך כלל ודאי צריך התנאה בין עולה לשלמים, ובע"כ כאן הכל הקרבת אשם הגם דהוי ב' קרבנות והוא חידוש גדול.

כב, ב כג, א. חתיכה של חולין וחתיכה של הקדש אכל א' מהן וכו' אכל א' את הראשונה ובא אחר ואכל את השניה זה מביא אש"ת וזה מביא אש"ת דברי ר"ע, ר"ש אומר שניהם מביאים אשם ודאי אחד, ר"י אומר אין שנים מביאים אשם אחד.

ושיטת ר"ע הוא לטעמיה לעיל דיש אש"ת בספק מעילות, אבל המחלוקת בין ר"ש ור"י צ"ב. והנה, הבאנו לעיל הגמ' בשבת (עא, ב) דאמר עולא דיש מ"ד דס"ל דאשם בעי ידיעה וכו', ומבואר בדבריו דיש מחלוקת בדין זה, ואינו מבואר איפוא נחלקו בזה. והבאנו דרש"י מפרש דהיינו המחלוקת במשנה לעיל בין ר"ט ור"ע, אבל כבר דחו התוס' דגם ר"ע מודה דא"צ ידיעה כמפורש בגמ' דמודה ר"ע במעילה מועטת.

וכתב שם הרמב"ן, וכ"ה בבעל המאור בשבת שם, ד"ל דאה"נ ר"ע ור"ט ס"ל דאשם לא בעי ידיעה, מ"מ ר"י כאן דס"ל דא"א להתנות ביניהם להביא אשם ודאי, ה"ט דס"ל דאשם בעי ידיעה ולכן א"א להתנות דאין להם ידיעה גמורה.

אולם, המאירי בשבת שם כתב לדחות ראיה זו מר"י, וכ"כ המהרש"ל בשבת שם לדחות דברי הרמב"ן, דלעולם י"ל דר"י ס"ל דאשם לא בעי ידיעה בתחילה, ומ"מ ס"ל דא"א להתנות להביא קרבן ודאי בשותפות.

וביאר המאירי דהרי מיניה וביה בשיטת ר"ע מוכח כן, דר"ע הרי ס"ל דלא בעי ידיעה וכדלעיל, ואעפ"כ כתב דשניהם מביאים אש"ת, ולמה א"א להם להביא ביחד אשם ודאי ולהתנות וכו', ובע"כ כיון דחייבים אש"ת א"א להם להביא עכשיו קרבן ודאי, וכמו כן י"ל בשיטת ר"י.

ובעיקר קושיית המאירי על ר"ע גם בשיטה מקובצת (כב, ב השמטות אות כה) הקשה כן, וכתב דאה"נ יכולים להתנות ולהביא אשם דלא בעי ידיעה, ורק רבותא קאמר דכ"א מביא אש"ת אם השני אינו בעיר וכו'.

ועכ"פ המאירי למד מזה דדינא הוא דכיון שחייב באש"ת א"א להביא אשם ודאי לשנות קרבנו, ולכאורה כ"ז מבואר בשיטת ר"ע, אבל ר"י כאן הרי כפשוטו ס"ל כחכמים דאינו מביא אש"ת על ספק מעילות ולמה א"א להתנות אם ס"ל דאשם לא בעי ידיעה, ודברי המאירי ומהרש"ל צ"ב אם מוכח בדבריהם דלר"י באמת חייב אש"ת במעילה כמו לר"ע, או כוונתם דדינא הוא בכלל דא"א להביא קרבן בשותפות וצ"ב למה לא.

ולמעשה בבאור הגר"א בגליון הגמ' בשבת שם כתב דכדברי הרמב"ן ובעה"מ מוכח דטעמיה דר"י משום דאשם בעי ידיעה, דהרי מפורש בגמ' לעיל (ז, ב) דכל הטעם של ר"י שם דיכולים להתנות בחטאת העוף הבא על הספק הוא רק דהוי קרבן של מחו"כ דלא בעי ידיעה וכו', ע"ש, וזהו דברי ר"י בסוף המשנה כאן דאם בא על חטא ולא משום מחו"כ אין שניהם מביאים וכו', והיינו דבעי ידיעה, ומפורש דטעמיה דר"י דאשם נמי בעי ידיעה ולכן א"א להתנות וכמש"כ הרמב"ן ובעה"מ.

והנה, ר"ש למעשה ס"ל דיכול להתנות, וכפשוטו דס"ל דאשם לא בעי ידיעה, וכ"כ הגר"א שם, אבל בשטמ"ק (לעיל כב, ב אות כה) הקשה דהרי מצינו ר"ש פליג להלן גם בחטאת, והלא בחטאת כפשוטו לכו"ע בעי ידיעה, ולא מצינו מי שסובר דחטאת לא בעי ידיעה, וע' היטב בהגהות הגר"א שם. ובקה"י (סי' ח) הקשה עוד דכפשוטו מבואר דלר"ש גם חטאת א"צ ידיעה, והרי מפורש בראשונים בכתובות (מה, א) דפירשו הגמ' שם שהוא בשיטת ר"ש דס"ל דבעי ידיעה בחטאת לעיקר חיוב הקרבן, והלא מבואר כאן דר"ש לא בעי ידיעה.

ובאמת בשיטה כתב, דר"ש מודה דבעי ידיעה ורק ס"ל דע"י התנאי ביניהם הרי יש ידיעה ודאית ביניהם דהיה כאן חטא והגם דכ"א אינו יודע בפרטות אבל ביחד יש הבאה על ידיעה ודאית, וס"ל לר"ש דזה מספיק לדין ידיעה, ולכן ס"ל כן אפי' גבי חטאת, אבל ר"י פליג דלא הוי בכלל ידיעה ולכן לא מהני בחטאת וה"ה באשם וכו' דס"ל דגם באשם יש דין ידיעה.

וכן הביא הקה"י שם מחזו"א שתי' לו כן, וביאר דמחלוקת ר"י ור"ש תלוי אם דין ידיעה הוא דין בגברא או דין בקרבן.

ולמעשה בשו"ת משכנ"י (או"ח סי' א) כתב ליישב באופ"א דגם ר"ש בעי ידיעה ורק ס"ל דספק ידיעה מספיק נמי כידיעה, וכן הוא בלשון המשך חכמה (במדבר טו, כח) דשיטת ר"ש הוא דס"ל דספק ידיעה דינה כידיעה ודאית, ע"ש היטב.

חתיכת חלב וחתיכת הקדש אכל א' מהם מביא אש"ת, פירש"י משום ספק חלב, וכאן גם ר"ע מודה דסו"ס אינו מביא אלא אש"ת אחד שלא עבר אלא על עבירה אחת. [וע' שטמ"ק מהרא"ש טעם אחר, וע' עול"ש דמבואר דבאש"ת שמות אין מחלקות].

והקשו האחרונים, ע' שפ"א וערל"נ ועוד, דמבואר בגמ' לעיל (יט, ב) דאינו מביא אש"ת אם ודאי חטא ורק א"י במה חטא, דבפסוק כתיב ולא ידע ואשם וכו', אבל אם יודע דודאי חטא אינו מביא אש"ת, וכאן הרי יודע ודאי שחטא. והוסיף העולת שלמה, דבשלמא לרבנן י"ל דודאי חטא במעילה אבל אין זה מחייבו אש"ת ואין זה מספיק לדונו כודאי חטא, דלא עבר על עבירה דודאי מחייבו אש"ת. אבל לר"ע הרי מביא אש"ת גם על הקדש וא"כ הרי ודאי חטא, ולמה מביא אש"ת.

וכתב השפ"א דבעצם י"ל דאה"נ והמשנה כאן אינו כשיטת ר' יהודה לעיל, אבל ק' בפסיק הרמ' שפסק שם כר' יהודה (שגגות ח, ה) וכאן הביא דין המשנה (ט, יג).

וכתב השפ"א דבע"כ צ"ל דידיעה ודאי שחטא הוא רק ידיעה דמחייבו חטאת, ולא סתם עבירה בעלמא ואפי' לר"ע דמחייבו אש"ת סו"ס לא הוי ידיעה ודאית דחייב חטאת ולכן מביא אש"ת על ספק חלב.

בגסה. והקשה רש"י דסו"ס אסור בהנאה משום נותר, ות' דעכ"פ חזי לגבוה עדיין דאה"נ נפסל מ"מ אם עלו לא ירדו. והנה, עיקר קושייתו הוא כקושיית התו"י לעיל (יג, ב) וכמו שציין שם רעק"א בגליהש"ס לרש"י כאן, והיינו דמפורש בפסחים (כט, ב) דחמץ של הקדש בפסח דאסור בהנאה אין בו מעילה דאין להקדש בו שום שויות, וא"כ ק' דה"ה נותר אינו שוה כלום דאסור בהנאה ואיך עובר משום מעילה.

ובבב' ת' רש"י כתב בשערי יושר (ש"ג פכ"ג) דעיקר הגמ' בפסחים שם היינו דהגם דהוא עצמו נהנה מהקדש שיעור פרוטה באכילת חמץ מ"מ אינו מחסר הקדש כלל דאין להם שויות בו, וא"א להם למכור בשוק וכו', וא"כ לא לקח כלום מהם הגם שנהנה, ועיקר דין מעילה הוא רק מה שמחסר ונוטל מהקדש כמו גזילה להדיוט.

וע"ז כתב רש"י דכ"ז בחמץ וכו' אבל בקדשים שראוי לגבוה, הרי יש חלק זה הראוי להקדש דעומד להקרבה, וע"י ההנאה הרי נוטל ומחסר חלק זה מהקדש, וע"ז פירש"י דאפי' בנותר דנפסל מ"מ אם עלה למזבח לא ירד ונמצא דעדיין נקרא מחסר מהקדש.

והנה, בתו"י לעיל חילקו באופ"א, דכל הגמ' בפסחים הוא רק בקדו"ד, אבל בקדוה"ג חייב מעילה אפי' אם אינו שוה כלום דאסור בהנאה. ובביאור תירוצם כבר כתבו הרבה, ע' מנח"ח (מצוה קכז אות טז) וע' תוס' רעק"א במשנה שם, וערל"נ ועוד, שהוא כמש"כ בנתיבות המשפט (כח, ב) דיש ב' פרשת מעילות בתורה, יש מעילה בקדו"ד ובדק הבית וזה מדין גזילה וכמו ההדיוט, וחז"ל מזה יש מעילה בקדושת מזבח וזה אינו משום גזילה אלא שפוגם את ההקדש, ולכן חייב בנותר אפי' אינו שוה כלום. וכתב המנח"ח דכבר כתב כן בתו"י כאן.

אולם בשער"י שם כתב דאינו מוכח דכוונת התו"י הוא לדברי הנתיבות דבמזבח בכלל ליכא תנאי של שויות, והם ב' עניני מעילה, אלא יתכן דכוונתם שם כרש"י כאן, דאפי' הכל א' מדין גזילה מ"מ תלוי מה יש להם בו, ובדמים יש להן רק השויות, ואילו בנותר ראוי למזבח דאם עלה לא ירד, וא"כ מחסר חלק זה, ולעולם הכל מדין א' מדין גזילה.

וע' לעיל יח, ב עוד מ"מ בזה אם דין מעילה מדין גזילה או מדין פגם להקדש ולא משום גזילה.

בימות החמה וכו' פירש"י אחר יום ולילה או שני ימים ולילה א'. כפשוטו כוונתו בק"ק יום ולילה ובקק"ל שני ימים וכו'. וכתב הצפנת פענח (מאכ"א יד, יח) דא"כ מבואר חידוש גדול דגם האימורין נעשים נותר להדיוט רק אחר שני ימים, וכפשוטו כמו שנאסרו בלינה לגבוה בלילה כמו כן נעשו נותר, וברש"י משמע דגם האימורין דכאן איירי בחלב דהוי בכלל האימורים ואעפ"כ כתב הזמן של שני ימים. וכבר מסתפק בזה בשו"ת הרמ"ע מפאנו (סי' קכג) בדין אימורין של שלמים אם נעשו נותר ביום ולילה כמו איסור לינה, וכפשוטו ודאי נעשו נותר מיד, וברש"י כאן מדויק דאינו כן.

סוגיא דאיסור חל על איסור במוקדשין, והוא גזה"כ שמצינו דטומאה חל על איסור חלב ועולין, וכן איסור מעילה חל על איסור חלב והוא גזה"כ של איסור חל על איסור במקדשין. ולמעשה יש כאן אריכות גדולה בחי' הגר"ח על הש"ס בין הגר"ח ור' זלמן סנדר, דהגרז"ס טען להגר"ח דכל הגזה"כ רק בכה"ג שיש עכ"פ איזה עדיפות באיסור שני, כמו איסור טומאה דהוי איסור כולל כמבואר לעיל (יד, א), וכן איסור מעילה הוי איסור מוסיף של איסור הנאה כמבואר בפשטות הגמ' לעיל שם, ורק ס"ל לרבי דבכל אופן אינו חל ולכן צריך הגזה"כ, אבל הגזה"כ הוא רק במקומות הללו. והגר"ח השיבו בכמה ראיות דאינו כן, וי"ל דדינא הוא אפי' בלי עדיפות כלל. וע' ערל"נ כאן שג"כ מספק"ל בזה תו"ד.

עוד יש לציין לדברי השער המלך (איסורי ביאה יז, ח) שהוכיח דכל הגזה"כ כאן רק אם איסור השני הרוצה לחול הוא קדשים ואינו תלוי באיסור א' אלא באיסור ב'.

למסקנת הגמ' כל חלב לה' לרבות אימורי של וולדות דהוי בב"א דבהויתם קדושים, ואיסור חלב חל בלידה וכמו כן איסור מעילה.

והקשו התוס' הלא בשלמים דהוי קק"ל אין איסור מעילה עד אחר זריקה וא"כ כבר יש איסור חלב לפני איסור מעילה. וכתבו דנהי דמעילה ליכא לפני זריקה מ"מ איסור יש ליהנות לפני כן. ומתוס' כאן למד הגר"ח יסוד גדול בגדר איסור קודש של שלמים, דמצינו דין זה כמה פעמים דמלבד איסור הנאה של מעילה, יש ג"כ איסור קודש לפני זריקה, וכמש"כ התוס' כאן. ורק הרבה טרחו לידע המקור לאיסור קודש זה, דאם אין כאן מעילה מהיכ"ת אסור מה"ת.

ובשטמ"ק במנחות (ד, ב) השמטות אות יח) כתב שהאיסור הוא משום בל יחל כמו בנדרים. והמהרי"ט אלגזי (בכורות פ"ה אות לז) כתב דילפינן מק"ו מפסולי המקדשים שיש איסור הנאה אחר המום.

אבל הגר"ח אמר (ע' שיעורי הגרי"ד כ"פ, זבחים מה, א תמורה ג, א ועוד), דהאיסור קודש הוא ג"כ מפרשת מעילה, ואפי' אם עיקר פרשת מעילה וחיובי מעילה ליכא עד אחר זריקה אבל האזהרה של מעילה יש מיד בהקדשו. והוכיח כן מדברי התוס' כאן.

[וע' ספר מעתיקי שמועה מהגר"ח שכתב ג"כ כנ"ל, והוסיף תו"ד דיתכן דג"כ לוקה משום לאו דמעילה, ולא רק איסור בעלמא אלא יש מלקות ג"כ, והוא חידוש דיש ממש לאו גמור ורק בלי פרשת מעילה לקרן וחומש וקרבתן].

